

Nr 381.

Av herr **Bergquist**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet.

I proposition nr 353 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att besluta om inrättande av en avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Enligt det vid propositionen fogade förslaget till kungörelse om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet skall tjänsteman inom nämnda organisation vara pliktig att, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse, med frånträdande av tjänsteutövningen övergå på avgångsstat mot åtnjutande av avlöning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen. Skyldighet som nu sagts skall föreligga såväl för befattningshavare, som vunnit anställning före avgångsstatens inrättande, som för den som därefter anställts.

Frågan om att skapa ökade möjligheter att tvinga befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att frånträda sin tjänsteutövning har under senare tid vid upprepade tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. Sedan på särskild anledning Kungl. Maj:t uppdragit åt 1942 års poliskommission att verkställa utredning om förekomsten inom polisväsendet av polismän, som på grund av anknytning till politiska ytterlighetsriktningar icke kunde väntas fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt, framlade kommissionen i samband med avgivande av redogörelse för sin utredning förslag om inrättande av en särskild avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet. Det av kommissionen härutinnan framlagda förslaget lämnades i avgivna yttranden tämligen genomgående utan erinran, ehuru i några utlåtanden gavs uttryck åt tveksamhet såväl av principiell natur som i fråga om själva behovet av en avgångsstat. Endast styrelsen för svenska polisförbundet avstyrkte uttryckligen förslaget om avgångsstat.

Trots de skäl, som anförts av den enhälliga poliskommissionen, och de övervägande tillstyrkande yttranden, som avgivits av remissmyndigheterna, föranledde kommissionens förslag om inrättande av avgångsstat ej omedelbart någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Anledningen härtill torde främst ha varit de allvarliga betänkligheter av principiell natur, som kunde riktas mot förslaget, ävensom tveksamhet om behovet av att vidtaga åtgärder av ifrågavarande slag. Oaktat dessa betänkligheter och denna tveksamhet har Kungl. Maj:t nu funnit tiden vara inne att upptaga poliskommissionens förslag.

Det torde icke kunna förnekas, att skäl kunna åberopas för att vidare gående möjligheter än gällande lagstiftning medgiver borde finnas att skilja statliga och kommunala befattningshavare från deras tjänster. Visad opålitlighet i tjänsten kan ådagalägga sådana egenskaper hos en befattningshavare, att det ur allmän synpunkt måste anses önskvärt, att han hindras att fullgöra offentlig tjänst. På annat sätt ådagalagd olämplighet kan utvisa en läggning hos en tjänsteman, som medför fara för tjänstens behöriga fullgörande. Även om man erkänner detta, måste man dock kräva, att vid genomförande av vidgade möjligheter på detta område garantier skapas mot allt godtycke. Tjänstemännen intaga ofta en ömtålig ställning, och detta gäller särskilt befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet, som i sin tjänst lätt kunna ådraga sig allmänhetens misstroende. För dessa befattningshavare — liksom för andra — är det av stor vikt, att de i sitt handlande iakttaga sträng objektivitet och fullgöra sina plikter utan hänsyn till det ena eller andra särintresset.

För polis- och åklagarväsendets befattningshavare har hittills gällt, att de, sedan de vunnit mera fast anställning, icke kunnat avsättas annat än genom domstolsutslag eller, beträffande polismän, genom beslut av det domstolsliknande organ, som inrättats för handläggning av disciplinmål, poliskollegiet. Enligt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag skall en polisman eller åklagare väl icke kunna avskedas men skiljas från tjänsteutövningen genom beslut av Kungl. Maj:t i statsrådet. Förutsättningen är endast, att det finnes påkallat med hänsyn till statens intresse. Den möjlighet, som nu finnes för en anklagad polisman att inför domstol eller poliskollegium såsom vittnen eller upplysningsvis höra de personer, han önskar åberopa, tillkommer honom ej, då fråga uppkommer om hans skiljande från tjänsten i föreslagen ordning. Förutsättningen att statens intresse påkallar hans avlägsnande är mycket vag. För en politisk regim kan statens intresse anses kräva avlägsnande av en viss grupp befattningshavare, av en annan politisk regim kunna helt andra synpunkter läggas på frågan. De uttalanden, som i detta hänseende göras i propositionen, äro icke ägnade att undanröja dylika farhågor.

Man måste även fråga sig, om behov föreligger av den föreslagna åtgärden. Uppenbarligen kan ingen förneka, att inom en så stor kår, som polis- och åklagarväsendets befattningshavare representera, kunna finnas åtskilliga opålitliga och olämpliga tjänstemän. I regel torde emellertid möjlighet finnas att placera dylika befattningshavare i sådan tjänstgöring, att de utan risk för polis- och åklagarväsendets effektivitet kunna bibehållas i tjänst. Under de gångna krigsåren, då polisväsendet utsatts för särskilda påfrestningar, har man kunnat reda sig utan extraordinära anordningar i detta hänseende, och sedan dess har intet inträffat, som ställer frågan i annat läge.

Det kan invändas, att enligt Kungl. Maj:ts förslag det ej är fråga om att avskeda befattningshavare utan endast att avhålla dem från tjänsteutövning. Äldre befattningshavare skola efter överförande på avgångsstat erhålla full lön, och de, som vunnit anställning efter förslaget genomförande, skola vid överföring å avgångsstat erhålla visst avgångsarvode. Även om de, som drabbas av de föreslagna åtgärderna, alltså tillförsäkras viss lön, minskar detta ej betänkligheterna mot förslaget. Överföring å avgångsstat innebär för en befattningshavare en så allvarlig åtgärd, att den ej kan rättfärdigas med att väsentlig försämring av hans ekonomi ej inträder. Befattningshavaren är för all framtid betecknad som opålitlig eller olämplig.

Överhuvud synes det önskvärt, att hela spørsmålet om statliga och kommunala befattningshavares rättsliga ställning upptoges till prövning i ett sammanhang. Denna stora fråga kan icke lösas på ett tillfredsställande sätt utan att samtidigt problemet om skapande av rättsliga garantier för en objektiv prövning av uppkommande frågor tages under omprövning. Tanken på en tjänstemannadomstol med bisittare från intresserade organisationer träder därvid i förgrunden. Under senare tid ha klagomål framförts över den bristande rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden, och dessa klagomål ha vunnit anklang i vida kretsar. Rättssäkerheten är ej mindre betydelsefull, då det gäller statliga och kommunala befattningshavares ställning, och rättssäkerhetens krav tillgodoses ej genom det föreliggande förslaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att de i propositionen nr 353 framlagda förslagen måtte av riksdagen avslås.

Stockholm den 30 oktober 1946.

Thorwald Bergquist.
